

Startnotitie voor het Gezelschap Waardenwerk

Februari 2016

Ten geleide.

Deze notitie is bedoeld als een startpunt voor de ontwikkeling van het 'Gezelschap Waardenwerk' in de komende vijf jaar. Dit gezelschap bestaat uit een relatief open, zich ontwikkelend samenwerkingsverband van professionals en groepen professionals, die betrokken zijn op 'werk dat deugt en deugd doet' (inclusief vrijwilligerswerk), tegen de horizon van een meer rechtvaardige en duurzame wereldmaatschappij. De notitie bestaat uit twee delen:

A) een achtergrondbeschouwing waarin ik het begrip waardenwerk situeer en conceptueel verder uitwerk in het licht van centrale vragen van onze tijd;

B) een concretisering van de beoogde samenwerkingsvormen binnen het gezelschap waardenwerk, de verschillende werkverbanden daarbinnen - waaronder het tijdschrift, de boekenreeks en het symposium-team - en de verschillende activiteiten die daarbij horen. De achtergrondbeschouwing is mede bedoeld om het begrip waardenwerk in aansluiting op eerdere gedachten verder te preciseren en kan desgewenst worden overgeslagen.

A) Achtergrondbeschouwing

1. De prenaissance

De ontwikkeling van het Gezelschap Waardenwerk hangt nauw samen met een gedeelde, hoopvolle *verwachting* en met bemoedigende ervaringen en experimenten die deze verwachting ondersteunen. Die verbinding van bemoedigende ervaringen en experimenten en hoopvolle verwachting wordt tot uitdrukking gebracht in het idee van de 'prenaissance'. Dit begrip verwijst naar een constellatie van samenhangende ervaringen en perspectieven, onderling verbonden door 'amor complexitatis'

- a) In het licht van de grote morele en politieke vragen van onze tijd rond oorlogsgeweld, armoede, uitsluiting, maatschappelijke verharding en ecologische destabilisering, verwijst de prenaissance naar de hoopvolle verwachting die verbonden is met breed uitwaaiende, vernieuwende zoektochten gekenmerkt door het *gehoor geven* in eigen leven en werken aan het ethische en morele appel dat uitgaat van de grote vragen van onze tijd.
- b) Die zoektochten zijn verbonden met persoonlijke, existentiële leerprocessen en daarmee ook met wrijving en schuren t.o.v. de eigen ingesloten identiteit ('Idem') en die van anderen
- c) De zoektochten en de werkplaatsen waarin die handen en voeten krijgen, zijn grotendeels gesitueerd aan de randen van en tussen 'gevestigde' instituties en organisaties en gaan gepaard met wrijving, 'schuren' met daarbinnen dominerende 'frames' die in het teken staan van 'horror complexitatis' en de bijbehorende nadruk op controle, transparantie en voorspelbaarheid.
- d) De horizon van hoopvolle verwachting die deelhebben aan de prenaissance kenmerkt, wordt niet bezet met zeker weten maar is verbonden met *amor complexitatis* en met het verlangen te 'leven in waarheid' of wellicht 'leven naar waarheid' (vrij naar Havel en Michel Foucault). Richtinggevende intuïtie: waarheid licht op *in* en *door* de complexiteit heen, in

het bijzonder de complexiteit van de trage vragen die onlosmakelijk verbonden zijn met het streven naar 'goed leven en goed werken met en voor anderen'.

2. *Humanistische voedingsbodem*

De belangrijkste voedingsbodem voor de conceptuele en praktische uitwerking van waardenwerk, wordt gevormd door de humanistiek als multidisciplinaire menswetenschap gericht op het verbinden van zingeving en humanisering vanuit humanistische inspiratiebronnen. Op en rond de Universiteit voor Humanistiek zijn tussen 1990 en 2005 de theorie en de praktijk van normatieve professionalisering tot ontwikkeling gekomen. Via het begrip normatieve professionalisering (NP) wordt het belang gesteld van reflexieve leerprocessen van (en tussen) professionals met betrekking tot de normatieve inhoud van hun professionele handelen, met het oog op werk dat deugt en deugd doet. Sinds 2005 is die ontwikkeling in een stroomversnelling gekomen

- via een aantal nieuwe publicaties, onder meer van Gaby Jacobs c.s., Tonja van den Ende, Jan Nap, Hans van Ewijk, Harry Kunneman, Adriaan Bekman, Eric van der Vet en Bart van Rosmalen;
- door de start en de voorlopige resultaten van een groot aantal nieuwe dissertatieprojecten rond NP in de kader van de Graduate School van de UvH; en
- door de omvorming van het Tijdschrift voor Humanistiek tot het tijdschrift Waardenwerk, waarbinnen theorie en praktijk van het normatieve professionaliserings-perspectief een belangrijke oriënterende rol spelen.

Vanuit deze humuslaag zijn de afgelopen jaren enkele belangrijke conceptuele vernieuwingen naar voren gekomen binnen het NP-perspectief, i.h.b. het idee van gezelschapsvorming en de ontwikkeling van het morele kapitaal van organisaties.

3. *Gezelschapsvorming*

Het begrip gezelschap is ontwikkeld vanuit de integratie van Richard Sennett's analyse van ambachtelijkheid in het NP-perspectief en vanuit het rijke cluster van connotaties in de Nederlandse taal rond het begrip gezelschap, zoals vergezellen, gezelschap houden, metgezellen, een gezelschap vormen en tenslotte 'gezelligheid'. Door terug te keren naar het begrip gezelschap en naar gezelschap komt de geleidelijke versmalling van het begrip 'gezelligheid' tot een zuiver 'leefwereld-begrip' in beeld. Van daaruit kan de verbinding hersteld tussen enerzijds goed werk uit je handen laten komen met en voor anderen en anderzijds de relationele banden tussen gezellen die daaruit voort kunnen komen, de ervaring van deelhebben aan een gezelschap en daaraan bij te dragen. Een gezelschap bestaat zogenoemd uit gezellen (en aankomend-gezellen) die

- toegewijd zijn aan hun vak, en vanuit die ambachtelijke fascinatie en het daarmee verbonden appél, toegewijd werken aan de ontwikkeling van hun gezelschap of 'gezelschap';
- in het verlengde daarvan zorgend, vreedzaam begrenzend en elkaar 'muzisch' inspirerend bijdragen aan de ontwikkeling van (kleinere en grotere) samenwerkingsverbanden van gezellen, die elkaar vergezellen bij het ontwikkelen en behoeden van werk dat deugt;
- van daaruit in dialogische afstemming en leerzame wrijving werk kunnen doen voor anderen dat hen deugd doet;

- en tenslotte langs deze weg, door in gezelschap te leren goed werk te kunnen doen dat deugd en deugd doet tegen de horizon van een meer rechtvaardige en duurzame wereldsamenleving, hun eigen identiteit en een zekere mate van zelfrespect kunnen ontwikkelen en zin in hun leven kunnen ervaren.

Langs deze lijnen krijgt het begrip waardenwerk een meervoudige betekenis. Het heeft zogenoemde betrekking op twee complementaire en elkaar versterkende vormen van werken aan waarden en werken vanuit waarden:

- a) enerzijds normatieve professionalisering, begrepen als voortgaand reflexief leerproces van professionals (en vrijwillig werkenden) t.a.v. de normatieve inhoud van hun werk en de kennisbasis daarvan, vanuit de permanente leervraag: deugt mijn werk/deugt ons werk en doet het deugd?
- b) anderzijds actief bijdragen aan gezelschapsvorming, begrepen als een samenwerkingsverband van gezellen die onderling verbonden zijn door een specifieke ambachtelijke fascinatie, door zorgzaamheid, door vreedzame begrenzing en door muzische inspiratie en van daaruit samen werk uit hun handen laten komen dat deugt en deugd doet, tegen de horizon van een meer rechtvaardige en duurzame wereldsamenleving.

4. *Het ontwikkelen van moreel kapitaal*

De uitbreiding van het conceptuele kader rondom normatieve professionalisering en waardenwerk met het begrip moreel kapitaal, is vooral bedoeld om de cruciale verbinding te verhelderen tussen waardenwerk en een meer rechtvaardige en duurzame wereldsamenleving. Het begrip moreel kapitaal functioneert met andere woorden als *trait-d'union* tussen de ethische en morele inzet van waardenwerk en de politieke en ecologische horizon daarvan. Het verwijst naar de ontwikkeling van andere, 'gezelschappelijke' economische verhoudingen in het teken van een economie van 'overstromend' geven en waarderend ontvangen *binnen* het kader van de mondiale markteconomie en de bestuurlijke organisaties die de expansie daarvan ondersteunen en mogelijk maken. Binnen gezelschappelijke economische verhoudingen emergeert moreel kapitaal uit waardenwerk. In tegenstelling tot financieel, sociaal en symbolisch kapitaal dat geïnvesteerd en geaccumuleerd wordt met het oog op het realiseren van private doelen, heeft moreel kapitaal de bijzondere eigenschap dat het voortkomt uit een economie van de gift: uit overstromend geven aan en het beantwoorden van het appel van anderen en uit het waarderend ontvangen van dit geven en antwoorden. Door hier te spreken over moreel *kapitaal*, wordt de situering van gezelschappelijke economische verhoudingen in monetaire en bestuurlijke contexten benadrukt en wordt de schijnwerper gericht op de bijzondere vorm van waardige begrenzing van monetaire en bestuurlijke druk die de ontwikkeling van moreel kapitaal mogelijk maakt:

- enerzijds stelt moreel kapitaal *gezelschappen* in staat om 'waardig strijdend' weerstand te bieden aan monetaire en bestuurlijke druk vanuit organisaties en georganiseerde professies;
- anderzijds stelt het floreren van gezelschappen binnen organisaties en het morele kapitaal dat daaruit voortkomt die *organisaties* in staat om waardige weerstand te bieden aan monetaire druk vanuit marktpartijen en vanuit verticale vormen van bestuur waar zij mee geconfronteerd worden.

Het ontwikkelen van moreel kapitaal in organisaties op basis van gezelschapsvorming, brengt zogenoemd een verbinding tot stand tussen waardenwerk in gezelschappen en de politieke en ecologische horizon van meer rechtvaardige instituties en een duurzame wereldsamenleving. Die horizon 'licht op' in de actuele realisering van 'gezelschappelijke' verhoudingen die waardige weerstand mogelijk maken waarin anderen tegelijkertijd begrensd *en* uitgenodigd worden om deel te hebben aan goed werk met en voor anderen, en zodoende zelf bij te dragen aan het oplichten van die horizon.

Het ontstaan van onderlinge verbindingen tussen gezelschappen en de organisaties waarbinnen die tot ontwikkeling komen, kan zodoende leiden tot een geleidelijke en broodnodige transformatie van de bestaande exploiterende en ecologisch destructieve markteconomie en van de bestuurlijke organisaties die deze dominante economie ondersteunen.

B) Concretisering: waardenwerk doen

Het tweede deel van deze startnotitie betreft de ontwikkeling van het Gezelschap Waardenwerk in de komende jaren en de verschillende werkverbanden en activiteiten van het Gezelschap. Cruciaal voor deze ontwikkeling is het streven om de opbouw van het Gezelschap zelf en de relaties tussen de betrokkenen zoveel mogelijk vorm te geven op basis van waardenwerk, dat wil zeggen: door consequent normatieve reflexiviteit te verbinden met ambachtelijke fascinatie, onderlinge zorgzaamheid, vreedzame begrenzing en muzische inspiratie en zo onderling een 'gezelschappelijke' economie op te bouwen.

De ontwikkeling van het Gezelschap Waardenwerk in de komende vijf jaar omvat het gestalte geven aan zeven werkverbanden: het tijdschrift Waardenwerk; de boekenreeks Waardenwerk; het Symposium-team waardenwerk; de Website Waardenwerk; een aantal (door een internetapplicatie ondersteunde) Werkplaatsen waarin specifieke vragen en thema's van samenwerkende deelnemers worden aangepakt; de Stichting Waardenwerk waarin de juridische en financiële 'backoffice' voor de verschillende werkverbanden is ondergebracht en waarbinnen in nauwe samenwerking met de overige werkverbanden de beleidslijnen voor het Gezelschap worden ontwikkeld; en tenslotte Coöperatie Waardenwerk, van waaruit betaalde diensten voor 'derden' op het gebied van training, coaching, scholing, advies en Gezelschapsontwikkeling worden aangeboden en doorontwikkeld.

1) Het Tijdschrift Waardenwerk

Het Tijdschrift Waardenwerk vormt (samen met de Stichting) het oudste werkverband binnen het gezelschap. Het gaat in 2016 zijn vierde jaar in en wordt gedragen door een enthousiast samenwerkende redactie bestaande uit professionele vrijwilligers, waarvan alleen de secretaris, Dr. Richard Brons, in het licht van de omvang en het tijdsbeslag van zijn bijdrage een onkostenvergoeding ontvangt. Gezien de kwaliteit en variatie van de inhoud van het Tijdschrift, blijven de verspreiding en het bereik achter bij de mogelijkheden. In de komende jaren willen wij het abonneebestand gestaag uitbreiden, mede door het ontwikkelen van intensieve relaties en kruisbestuivingen met de andere werkverbanden binnen het Gezelschap.

2) De Boekenreeks

De boekenreeks Waardenwerk zal uitgegeven worden door SWP, die ook het tijdschrift uitgeeft. De reeks vormt een voortzetting van de Humanistic University Press. Onder deze Imprint zijn de afgelopen tien jaar een aantal belangrijke boeken verschenen op het gebied van normatieve professionalisering, maar hij wordt, net als het tijdschrift voor Humanistiek, vanuit de leiding van de UvH niet langer gecontinueerd. In de nieuwe boekenreeks Waardenwerk zullen om te beginnen een aantal boeken en bundels verschijnen waarin belangrijke inhoudelijke bronnen op en rond de UvH die de afgelopen 25 jaar ontwikkeld zijn, voor een breder publiek toegankelijk gemaakt zullen worden. Daarnaast zal de boekenreeks plaats bieden aan (bewerkte) dissertaties op het gebied van NP en waardenwerk en aan nieuwe boeken vanuit de deelnemers aan het Gezelschap. Zowel voor het tijdschrift als de boekenreeks geldt overigens dat de Uitgever SWP het financiële risico loopt en dus ook evt. financiële baten ontvangt.

3) *De Symposium-groep*

Door de symposium-groep worden symposia en congressen inhoudelijk voorbereid, waar mogelijk in nauwe samenwerking met andere werkverbanden, en worden symposia en congressen organisatorisch gerealiseerd, ondersteund door het bureau van de Stichting. Het is de bedoeling symposia en congressen waar mogelijk gestalte te geven in samenwerking met inhoudelijke partners van het Gezelschap, die onder andere namen en vanuit andere ingangen en deskundigheden, in grote lijnen dezelfde waardenhorizon zijn toegedaan. Voor 2016 zijn voorlopig drie symposia gepland:

- Een symposium op vrijdag 27 mei over Waardig Strijden
- Een symposium in juni in samenwerking met de HKU over muzische professionalisering, in het verlengde van het recente proefschrift van Bart van Rosmalen
- Een kleiner symposium rond het magnum opus van Adriaan Bekman *Bezieling. Filosofie van het georganiseerde leven*.

De organisatie van symposia dient minimaal kostendekkend te zijn, inclusief de kosten van de noodzakelijke backoffice werkzaamheden.

4) *De Website-groep en de nieuwsbrief*

De website-groep richt zich op de ontwikkeling en het beheer van de website: www.waardenwerk.nl. De website moet een belangrijke informerende, nieuwsgierig makende en ondersteunende rol gaan vervullen, gebaseerd op content vanuit de overige werkverbanden binnen het gezelschap. Het gaat hier om een nieuwe activiteit. Binnenkort zal een eerste ontwerp voor de website worden aangeleverd vanuit LEV-Amsterdam. Op korte termijn zal vervolgens een groep gevormd moeten worden die het beheer van de website en het actualiseren van content op zich neemt en die in het verlengde daarvan een periodieke nieuwsbrief verzorgt.

5) *Werkplaatsen*

Een belangrijk onderdeel van het Gezelschap in wording wordt gevormd door (voor kortere of langere tijd ingerichte) Werkplaatsen waarin actuele vragen rond normatieve professionalisering en gezelschapsontwikkeling in specifieke domeinen of specifieke beroepsgroepen in bewerking

worden genomen, of overstijgende en verbindende thema's worden aangepakt. Werkplaatsen kunnen verschillende vormen aannemen, afhankelijk van de specifieke inzet en kunnen ook bijeenkomsten beleggen die voor andere leden van het gezelschap toegankelijk zijn. De afgelopen jaren zijn drie van dergelijke werkplaatsen ontwikkeld op en rond de UvH, met name op het gebied van normatieve professionalisering:

- Het cluster normatieve professionalisering binnen de Graduate School van de UvH, waaraan 15 promovendi participeren onder leiding van Hans van Ewijk en Harry Kunneman
- De werkgroep normatieve professionalisering, een samenwerkingsverband van universitair docenten en professionals uit verschillende domeinen. Uit deze werkgroep is de bundel *Praktijken van Normatieve professionalisering* voortgekomen. Momenteel werkt de groep aan een e-boek waarin een aantal voor NP en waardenwerk maatgevende denkers voor een breder publiek wordt geïntroduceerd. Dat zal naar het zich laat aanzien ook de laatste gezamenlijke activiteit zijn van deze groep.
- De Lectorengroep NP, een samenwerkingsverband waarin 20 lectoren van verschillende Hogescholen participeren (waarvan ongeveer 12 actief) die betrokken zijn op het gedachtengoed rond NP en daar in hun eigen onderzoek mee werken. Na een oriënterende fase van anderhalf jaar heeft deze groep nu een aantal concrete activiteiten op de rol staan, waaronder een boek en een symposium.

Naast deze al bestaande werkplaatsen is er amper ruimte binnen het gezelschap voor het initiëren van nieuwe kleinere en grotere werkplaatsen rond specifieke vragen en thema's. Deze werkplaatsen kunnen belangrijke broedplaatsen zijn voor thema's in het tijdschrift, voor symposia, voor content op de website, voor boeken en bundels en andere initiatieven, zoals kleinere studiebijeenkomsten. Onderzocht wordt of hun 'interne' communicatie en hun inhoudelijke oriëntatie ondersteund kunnen gaan worden door een nieuwe, krachtige internetapplicatie, *Fazzination*, die geheel in het teken staat van het voeden van inhoudelijke samenwerkingsprocessen. Wellicht kunnen op termijn alle werkverbanden binnen het Gezelschap daar gebruik van gaan maken. De onderlinge samenwerking en kruisbestuiving zou daar een krachtige impuls door kunnen krijgen, terwijl tegelijkertijd een gedeeld inhoudelijk archief ontwikkeld wordt waarvan geschikte onderdelen desgewenst makkelijk voor anderen toegankelijk gemaakt kunnen worden door 'Fazzlines' met hen te delen.

6) *De Stichting Waardenwerk*

De Stichting vormt het juridische vehikel waarin de juridische en financiële backoffice van het Gezelschap is ondergebracht. Dit betekent dat 'officiële' correspondentie en alle activiteiten van de werkverbanden waarbij contracten en/of financiële verplichtingen onder de naam Waardenwerk in het spel zijn (met uitzondering van de Coöperatie, zie onder), in principe via het bureau(tje) van de Stichting zullen lopen. Bovendien worden vanuit het Stichtingsbestuur in nauwe samenwerking met de overige werkverbanden de beleidslijnen voor het Gezelschap ontwikkeld. Het bestuur draagt dus enerzijds de verantwoordelijkheid voor het juridische en financiële reilen en zeilen van de activiteiten van het Gezelschap voor zover die via het bureau lopen. Anderzijds doet het bestuur dienst als 'denktank' die, in nauwe samenwerking met de werkverbanden en met inhoudelijke partners, de verantwoordelijkheid draagt voor het coördineren en helpen vormgeven van het langere-termijn beleid van het Gezelschap in zijn geheel.

7) De Coöperatie

Het laatste mogelijkst te ontwikkelen werkverband dat deel uitmaakt van het Gezelschap Waardenwerk, is de Coöperatie waardenwerk. Het idee is om deelnemers aan een of meer van de werkverbanden van het gezelschap die als ZZP'er (of vanuit een eigen kleine onderneming) inhoudelijke deskundigheid bezitten op het gebied van waardenwerk en het ontwikkelen van moreel kapitaal, in de Coöperatie samen kunnen werken aan diensten voor derden waarbij de naam of de invalshoek Waardenwerk voor hen een meerwaarde heeft. De daarmee financiële risico's en de baten kunnen dan volgens de onder Nederlands recht geldende juridische regels voor coöperaties verdeeld worden.

Tot slot

Deze plannen zijn zonder twijfel ambitieus en hebben alleen kans van slagen wanneer het ons in voldoende mate lukt om de ontwikkeling van het Gezelschap Waardenwerk primair gestalte te geven op basis van 'gezelschappelijkheid' en van 'amor complexitatis'. In het licht van wat er de afgelopen jaren al tot stand is gekomen, hebben wij daar als bestuur niet alleen vertrouwen in, maar ook gaan we er ook met plezier en toewijding aan werken.

Harry Kunneman

(Mede gevoed door gesprekken in het bestuur van de stichting Waardenwerk en met instemming van het bestuur)

Februari 2016